

smjeru isticanja visoke razine svijesti i osjećaja etničke pripadnosti, jezika kojim se služe, egzistencijalnih poslova i na samome kraju, ali ništa manje bitno, Crkve. Pitanje jezika posebno koncentrirano zaokuplja autorovu historiografsku znatiželju u glavi naslovljenoj: *Crnogorski jezik i njegova norma u kontekstu romanskog prostora*, s podnaslovom: *Stoljetna borba za pravo na uporabu liturgijskog jezika*.

I naredna, deveta, glava ima zadatak upoznati čitatelja s perojskim govorom, ali ovaj puta iz očista jezikoslovne struke. Autor tako predstavlja sve istraživače perojskoga govora dajući naglasak na rječniku Josipa Ribarića. Ovaj je zaslužni istarski jezikoslovac kroz mjesec dana 1949. godine boravio na terenskom istraživanju u Peroju, gdje je skupio 72 strojem pisane stranice leksičkih jedinica. U završnom dijelu ove glave autor donosi primjere iz spomenutog *Rječnika* perojskoga govora.

I predzadnja glava izlazi iz okvira historiografije. U njoj etnojezičnu sliku Perojaca autor dopunjava istraživanjima folklorističke građe nedavno preminule vrsne izučavateljice usmene i narodne književnosti Maje Bošković-Stulli. Donosi neke karakteristične primjere koje Perojce preko *jezične matrice* povezuju s crnogorskim tлом te ukazuje u kolikoj mjeri korespondiraju na sadržajno-tematskoj i žanrovskoj osnovici s folklornom građom koju je Josip Ribarić prikupio nekoliko godina ranije negoli je to učinila Bošković-Stulli.

Na samome kraju podastrt je popis konzultirane i korištene literature koji broji 234 naslova, a popis objavljenih izvora njih 30. Kao arhivistu i jednom od sunakladnika ove knjige posebno držim važnim istaknuti što je autor temeljio svoja zapažanja i zaključke na izvornom, neobjavljenom arhivskom gradivu. Najviše je istraživao u Državnom arhivu u Pazinu, i to na arhivskoj zbirci Matične knjige iz Peroja, Poreča i Bala, na fondovima pulskih i porečkih bilježnika, fondu pulskog kaptola te fondu katastarskih mapa. Osim pazinskog arhiva, obišao je i Državni arhiv u Rijeci, potom i pismohrane župa u Fažani i Vodnjanu. Od inozemnog arhivskog gradiva istraživao je na fondovima *Archivio di Stato di Trieste* te *Archivio Segreto Vaticano*.

Predstavljena Štokovićeva knjiga nastala je kao rezultat rada unutar Zavoda Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Rijeci, njegovoj područnoj jedinici u Puli gdje je autor, kako napomenusmo u uvodniku, istaknuti znanstvenik s područjem istraživanja ranoga novog vijeka zapadne Hrvatske i to s naglaskom na Istri u njezinim povijesnim društvenim i religioznim gibanjima.

Rukopis su recenzirali Slaven Bertoša, Juraj Kolarić i akademik Radoslav Rotković. Izdavači su Crnogorsko kulturno društvo *Montenegro – Montenegrina*, Hrvatsko-crnogorsko društvo prijateljstva *Croatia-Montenegrina*, oba iz Osijeka, i Institut za crnogorski jezik i književnost iz Podgorice. Suizdavači su Matica hrvatska – ogranak Fažana, Državni arhiv u Pazinu i Državni arhiv u Rijeci.

Riječ je ne samo o historiografskom znanstvenom radu, nego i šire od toga, i to zahvaljujući zadnjim poglavljima u kojima se ne samo dotiče već i akribično predstavlja jezikoslovni i narodno-književni baštinski korpus Perojaca.

Knjiga Alojza Štokovića znanstveno je utemeljena monografija koja može poslužiti kao obrazac za obrađivanje sličnih tematika u hrvatskoj historiografiji.

Elvis Orbanić

Slaven Bertoša, *Migracije prema Puli: primjer austrijske Istre u novom vijeku*, Mala biblioteka, sv. 6, Katedra Čakavskog sabora za povijest Istre Pazin – Sveučilište Jurja Dobrile u Puli – Državni arhiv u Pazinu, Pazin 2012., 176 str.

U svom znanstvenom opusu Slaven Bertoša se bavi gospodarskim, društvenim, etničkim, vjerskim i migracijsko-kolonizacijskim prilikama u Istri i na Kvarneru, a područje Puljštine, koje je temeljito obrađivao u svom magistarskom i doktorskom radu, drži posebno važno

mjesto u njegovom radu te su dvije od pet dosad objavljenih knjiga posvećene mletačkoj Puli. Bertoša se, nakon knjiga o ostalim dijelovima Istre, ovim djelom ponovno vraća svojim korijenima te donosi koncizni, ali podacima obilni, pregled migracija s područja austrijske Istre – Pazinske knežije i susjednih habsburških gospoštija – u Pulu. Izvor su matične knjige iz razdoblja od 1613. do 1817., koje se čuvaju u Državnom arhivu u Pazinu.

Glavni dio teksta sastoji se od trideset poglavlja (7-97). Nakon uvodnih napomena, opisa političke situacije, samih matičnih knjiga, primjera upisa u iste, zanimanja i etničke strukture doseljenika, Bertoša predstavlja logičnu progresiju tema: od vjenčanja, rođenja (zakonitih i nezakonitih) i krštenja do smrti koju kategorizira s obzirom na uzroke. Zatim slijede tri priloga (97-125), bilješke (125-141), popis korištenih izvora i literature (141-150), sažeci na hrvatskom, talijanskom, engleskom i njemačkom jeziku (151-156), te indeksi mjesta, imena, stvari i pojmova (154-168). Tekst zaključuje bilješka o piscu (169-170). Knjiga obiluje i popratnim, slikovnim materijalom: kartama, fotografijama, ilustracijama i preslikama izvornih dokumenata koje uvelike obogaćuju tekst i tematiku približavaju čitatelju.

Vrijednost Bertošinog doprinosa historiografiji novovjekovne Istre očituje se u više aspekata. Knjiga predstavlja širok spektar podataka korisnih nizu disciplina: povijesti, demografiji, sociologiji, ekonomiji i drugima. Nadalje, može se primijeniti i u poučavanju, budući da pruža sveobuhvatni uvid u sadržaje matičnih knjiga koje su često nedostupne studentima. I ono najvažnije: podaci u knjizi potiču na postavljanje dodatnih pitanja koja će, zasigurno, dovesti do brojnih novih istraživanja, kako mikrohistoriografskih, tako i regionalno-komparativnih. Iako je tematski okvir postavljen u samome naslovu, ne možemo se oteti dojmu da knjizi nedostaje druga logična strana medalje – ona izvorišna, emitivna – te se nadamo da će ubuduće biti moguće, ukoliko to izvori dopuštaju, proučiti i predstaviti migracije iz mletačke u austrijsku Istru. Slaven Bertoša je u knjizi o “migracijama prema Puli” oslikao djelić jednog prostranog i vrlo zanimljivog mozaika kompleksne istarske povijesti.

Robert Kurelić

U potrazi za mirom i blagostanjem. Hrvatske zemlje u 18. stoljeću, ur. Lovorka Čoralić, Povijest Hrvata, sv. 5, ur. Zoran Ladić, Matica hrvatska, Zagreb 2013., 553 str.

Od svog osnivanja Matica hrvatska ima dugu tradiciju priređivanja sinteza hrvatske povijesti koje potom postaju nezaobilazna literatura za znanstvenu publiku. Do ovog trenutka, zbog zahtjeva i interesa tadašnje historiografije, sve su se matične sinteze bazirale na prikazivanju političke i eventualno kulturne povijesti hrvatskih krajeva u prošlosti. Ovo je djelo produkt projekta započetog 2007. godine, da se priredi povijest hrvatskih zemalja od srednjeg vijeka do danas, koji je idejno trebao ponuditi intelektualnu, društvenu, kulturnu i religijsku povijest u skladu s dometima moderne metodologije, pod vodstvom Zorana Ladića, dugogodišnjeg tajnika Matičinog odjela za povijest te znanstvenog savjetnika u Odsjeku za povijesne znanosti ZPDZ HAZU. Kako je predviđeno djelo u sedam svezaka, urednici svake od knjiga serije odabrani su među prominentnim povjesničarima srednje generacije. Za urednicu petog sveska, *U potrazi za mirom i blagostanjem. Hrvatske zemlje u 18. stoljeću*, odabrana je Lovorka Čoralić, znanstvena savjetnica na Hrvatskom institutu za povijest te autorica brojnih monografija i studija iz povijesti ranoga novog vijeka, s posebnim naglaskom na razdoblju mletačke uprave u Dalmaciji. Na čak 553 stranice, djelo je strukturalno podijeljeno na tri velike cjeline. Prva cjelina daje temeljne razvojne sastavnice, druga se bavi regionalnom poviješću, dok treća i posljednja donosi više informacija o položaju Hrvatske u međunarodnom kontekstu. Znanstveni aparat sastoji se od kazala imena i mjesta, a svakom je poglavlju pridodan i opsežan popis literature te brojne ilustracije.